

Människans bästa vän är hunden

Jag blir bara mer och mer fascinerad av min fyrfota vän Alec, en sexårig golden retriever. Hans förmåga att lukta sig till saker är högt utvecklad. Nu när snön försvunnit kommer många saker fram. Vår trädgård har fått ett antal nya bollar som Alec funnit med hjälp av sitt luktsinne under våra promenader ute i skogar och på stigar. Flertalet gånger har jag undrat varför han ska in just "där", men stolt har han kommit ut med en "ny" boll. Kunde jag få samma effekt av Alec när det gäller golfbollar vore golfivet mycket enklare. Inget försvinner lättare än en golfboll, trots att man ser var den tar mark. Tyvärr får man inte ha med hundar på golftävlingar, så jag får försöka utveckla mitt eget luktsinne.

Lika stolta som Alec när han funnit en ny boll är många av deltagarna i Doggy Cup och Doggy Agility Cup när de visat upp sina kunskaper för publiken. I augusti är det åter dags för riksfinalerna i de båda cuperna, vilka startar på lokal klubbnivå, går vidare på distriktsnivå och sedan den slutgiltiga finalen på Tånga Hed utanför Vårgårda. Väl mött till ett par härliga hunddagar!

Men nu går vi först mot sommaren, en höjdpunkt här i Norden med våra långa ljusa kvällar och nätter. Låt oss hoppas att vädret blir bättre än vad det var förra året. Blir det inte det kan jag rekommendera avkopplande läsning, till exempel vår intervju med Sven Järverud, en riktig "hundmänniska" som har hundens bästa för ögonen.

Jan Söderholm

- Jag har inte en ras - jag har en hund. Det är större skillnad mellan individerna och könen än vad det är mellan raserna. Det enda som betyder något är vad hunden har innanför pannbenet, säger Sven Järverud. Foto: Ulla Barvefjord.

Personligt med Sven Järverud

"Dressyrmethoderna går åt rätt håll!"

- Jag hoppas verkligen att hundkunskapen fortsätter att utvecklas i rätt riktning och inte flyter tillbaka i gamla fåror, säger Sven Järverud, en av personerna bakom bland annat Mental Unghundsbeskrivning (MUH) och böckerna "Din Hund" och "Din Hund fortsätter".

"VARNING FÖR HUNDEN" står det på infarten till det af Klinteberg-Järverudska hemmet i Kode utanför Kungälv. Gunvor nämner skylten i vägbeskrivningen. När man ser den är det nämligen dags att bromsa för att svänga vänster.

- Källerröd är 16 tunnland stort och jag behövde en skylt för att markera tomtgränsen, säger Gunvor.

Man kan ju varna för hundar på många sätt... Jag förstår vad hon menar när jag kommer in i huset och alla hundarna rusar emot mig. Det är överflödigt att nämna att samtliga är rottweiler. De tycker att främlingar ska undersökas noga.

Hundarna har röda band fastknutna i halsbanden. Det är inte adresslappar. Bara små röda band. Rottweilergänget hälsar färdig och drar sig tillbaka till sina sängar och fätöljer i det enorma vardagsrummet. Gunvor kokar te, skär upp bröd, lägger upp skinka, ställer fram ost och jag funderar på varför Gunvors och Svens hundar har röda rosetter i halsbanden. Brukshundmänniskor, tuffa, rejäla tag, raka puckar, inget tjafs...

Det är bara något av allt som sägs om Sven och Gunvor. Jag har varit med tillräckligt länge för att veta vad de har utrett i hundsammanhang. Och här går

INNEHÅLL 2/99

■ **Människans bästa vän är hunden.** Sid. 9

■ **INTERVJU: Personligt med Sven Järverud: Dressyrmethoderna utvecklas rätt!** Sven Järverud har på många sätt påverkat brukshundrörelsen och dagens dressyrmeter. Sid. 9

■ **KASTRERING: Kastrering av hund och katt.** Att kastrera sin hund eller katt är vanligare utomlands än i Sverige. Veterinär ULLA BJÖRNEHAMMAR redogör för kastreringens för- och nackdelar. Sid. 13

■ **FODER: Torrfoder - var dags mat.** Foder-tillverkningen på Doggy AB är omfattande. Den förutsätter en minutiös kontroll av tillverkningskedjan. Sid. 14

■ **PARASITER: Noskvalster hos hund.** Fastän man upptäckte noskvalster på hund redan på 1940-talet så finns det än idag inget medicinskt preparat som är godkänt för behandling av hund. Veterinär LOTTA GUNNARSSON redogör för hur långt forskningen har kommit inom detta område. Sid. 16

hundarna med små fina band på halsbandet. Inte av plast - så det är inte från utställningar. Besynnerligt. Jag tänker att jag måste fråga - men på ett fint sätt. Senare kanske.

"Bacillsockor", eller...

Sven har varit ute och rastat hundarna. Det är busväder i Göteborgstrakten, så dåligt som det bara kan bli i april. Sven kommer till bords i blåa plastsockor av Landstingsmodell utanpå strumporna. Jag frågar inte om det heller. Vem har bacillskräck här? Visserligen har Gunvor en alldeles pinfärsk valpkull i rummet innanför köket. Och den här kullen är guld värd för Fandangos kennel.

- Valparnas pappa finns i Danmark. Han är obesläktad med mamman. Och så har han fria armbågar och flera fria syskon. Jag hoppas mycket på de här valparna, säger Gunvor.

Huset är välstädat, man känner inte ens lukten av hund - något som är nog så svårt att hålla efter när blöta hundar kommer in flera gånger om dagen. Kanske fejrar Gunvor med desinfektionsmedel - vad vet jag och jag frågar inte om det heller. Men Gunvor sa ingenting till mig om bacillsockor på fötterna när jag fick gå in och kika på valparna.

Paret Gunvor av Klinteberg och Sven Järverud är så välkända i "hundvärlden" att meritlistorna skulle ta upp resten av spalterna i den här tidningen. Vad många däremot inte vet är hur det gick till när de träffades.

- Jag gick en kurs på Hundskolan i Sollefteå. Sven var lärare. Det var ett antal damer både på kursen och på Hundskolan. Alla passade upp Sven. Tappade han något, så var det genast tre stycken framme för att plocka upp det åt honom. Jag tyckte att han var förskräckligt bortskämd, berättar Gunvor.

- Några månader senare sågs vi igen vid ett symposium om hundar i Kungälv. Det var på våren 1976. På hösten gifte vi oss, säger Sven.

Så kan det gå eftersom kärlek inte är något annat än ren kemi. Man kan inte försvara sig och varken sunt förnuft eller vettiga resonemang biter på de drabbade.

Olika åsikter

Jag minns att det pratades en hel del bland hundfolk den där gången för 23 år sedan. Skulle Sven stå ut med rottweiler? Eller skulle vi få se Gunvor tävla med schäfer? Och var skulle de bo? Sven med jobbet på Hundskolan och Gunvor så djupt rotad på västkusten att hennes blod inte bara är blått utan även salt. Huset på Källeröd har Gunvor och hennes pappa ritat och byggt med egna händer, sten för sten, plankor för plankor. Det skulle hon väl aldrig kunna lämna? Och

norrlänningen Sven - nej, det går inte att flytta någon över Dalälven om man är född på norra sidan.

Värst kraxade olyckskorparna som hävdade att ett sådant äktenskap inte kan hålla längre än till dess passionen har svalnat. "Vänta tills de upptäcker att de har olika åsikter om precis allting som har med hundar att göra". Nu, 23 år senare, kan vi bläddra i facit. Sven har rottweiler - fyra stycken till och med.

- Jag har inte en ras - jag har en hund. Det är större skillnad mellan individerna och könen än vad det är mellan raserna. Jag har jobbat med en massa olika raser och med blandraser. Det enda som betyder något är vad hunden har innanför pannbenet. Men visst - man får anpassa inlärningsmetoderna efter rasens genetiska förutsättningar. Det är lättare att lära en labrador retriever att apportera än att göra samma sak med en grönländshund, säger Sven.

Sven Järverud har lite klockarkärlek till polarhundar. Det erkänner han villigt.

- Ja, jag har ju bott länge i Norrland och varit intresserad av drag och det som fascinerar mig hos polarhundar är deras oömheter, säger Sven.

Sven fick inte ha några egna djur när han var liten och han reagerade som alla djurlösa barn gör - han adopterade andras djur. Geten Putte och korpen Jakob var två av hans ständiga följeslagare. Korpen blev med tiden övermåttan kärlekskrank och måste avlägsnas från gården. Det hett åträdde föremålet för korpens uppvaktning var nämligen Svens farmor.

Skälde på prästen

Men morfar hade hundar. När Sven var stor nog att utforska världen på egen hand, blev morfar hans bästa vän. Till Svens morfar kom många som hade problem med sina hundar. Sven tittade, lyssnade och tog till sig. Han tyckte det var oerhört spännande att se hur man kunde

få hundar att lyda. Fast till sist satte morfar stopp för hundmottagningen på gården. Det var när en av problemhundarna löpt amok i kyrkan under högmässan en söndag.

Unge Järverud började sin yrkesbana som brevbärare. När det var dags för militärtjänst fann han sig så väl tillrätta att han blev kvar i armén. Armén tillhandahöll nämligen både hästar och hundar och Sven såg till att han fick en gedigen utbildning på de båda "vapenslagen". Den militära karriären avslutade han som kapten vid pansartrupperna.

Kärlek på kommando

Sven hade sin första schäfer 1946. Dressyrmetoderna var annorlunda på den tiden. Dels utfördes alla övningar i grupp med militärisak exakthet - något som följde med ut i Brukshundklubbens civila kurser och fanns kvar långt in på 1970-talet. Vi är många som minns kommandon som "täten till höger, marsch" eller "helt om - halt" eller "vänster om - marsch". Vi som inte var militärt drillade kunde ofta inte skilja på höger och vänster. Turligt nog lärde sig hundarna det snabbare än vi. Men det är en annan historia.

- På den tiden var övningarna mycket stereotypa. Till och med när momentet var färdigt gavs en order: "Nu klappar vi hundarna", säger Sven.

- Jag upplevde inte övningarna som särskilt våldsbetonade. Men tvång förekom i många moment. Om en hund inte apporterade, lärde man honom det med tvång. Jag läste Konrad Mosts bok "Polishundens dressyr" som innehöll en hel del tvångsdressyr och bryska korrigeringsmetoder. Men grunden i boken var att man kan utlösa ett beteende hos hunden med en retning som förstärks och efter hand betingas med ett kommando. Det där tog jag fasta på, säger Sven.

- Javisst. Den naturligaste sak i världen. Om man förstärker vad orden betyder.

Av de som känner till Sven Järverud är det få som vet att han deltagit i SM i drag. Här i Skellefteå 1972 med Arméns Raxa där de kom trea på 15 km.

INTERVJU

Jag har alltid haft en känsla för hur man ska bära sig åt för att nå ett resultat. Men jag har aldrig vetat vad expertspråket kallar det jag gör, fyller Gunvor i.

Författarparet Klinteberg-Järverud har hittills skrivit två böcker, "Din Hund" och "Din Hund Fortsätter" - samt avsnittet "Valpens utveckling, uppfostran och utbildning" i SKK:s "Hundägaren".

Är det inte svårt att vara två om författandet? Särskilt som ni båda är kända för att ha bestämda åsikter... Är ni ofta oense om hur det ska stå i böckerna?

- Hela tiden! säger Gunvor.

Nästa bok på gång

- Det är Sven som kan förklara med vetenskapliga termer vad man gör och varför man ska göra det. Sedan försöker jag skriva om det med ord som den vanliga hundägaren förstår. Det kan bli många turer innan det är klart.

Väl genomarbetade böcker med andra ord... säger jag. Sven och Gunvor tittar på varandra och skrattar. Jag kan bara ana att författandet inte är något stilla mummel på kammaren med en som dikterar och en som knattrar på ordbehandlaren.

Nästa bok är redan på gång. "Din hund söker" kommer den att heta och här delar Sven med sig av mer än 50 års erfarenhet med sökhundar. Det känns nästan vanvördigt att förklara utvecklingen inom söktekniken med två meningar, men det går. Förr pekade man och talade om för hundarna att "nu ska du söka här". Nu gör man hunden så nyfiken och intresserad av figuranten att den drivs vidare av egen kraft. Det är skillnaden i kort, men det ligger 50 års arbete bakom.

- Dressyrmetoderna går åt rätt håll, säger Sven som sett allt.

Negativ till IPO

- Förr rekommenderade man att hunden skulle vara minst 12 månader vid dressyrstart. Inte undra på att både stackel och elhalsband fanns att tillgå i verksamheten. Nu går små valpar på kurs. Kontakttövningar är viktiga och har ersatt alla ryyck i kopplet. Jag hoppas verkligen att hundkunskapen fortsätter att utvecklas i rätt riktning och inte flyter tillbaka i gamla färor, säger Sven.

Men både Sven och Gunvor är lite oroliga för brukshundarnas framtid i Sverige - speciellt för hjärtebarnet rottweillerasen.

- Det är bra att fler har fått upp ögonen för vilken bra brukshund det är. Men två saker är verkligen hotande för rasens

Sven tycker att en hund inte ska vara som Fandangos Konrad. Tillsammans tog de 26 certifikat i sök under sin tävlingskarriär. Foto: Roine Karlsson

existens faktiskt. Det ena är just populariteten och att hundarna hamnar hos folk, som inte borde ha hund överhuvudtaget. Det föds upp valpar efter hundar vars fysiska och mentala hälsa ingen har brytt sig om att kontrollera, säger Sven.

- Det andra är IPO - den nya tävlingsformen där det ingår ett obligatoriskt skyddsmoment. Rottweilern är inte en ras som ska lära sig att det är tillåtet att bita i människor. Inte ens under så ordnade förhållanden som träning och tävling, säger både Sven och Gunvor och nu tycker jag mig märka en lätt blodtryckshöjning hos dessa så totalt självbehärskade människor.

- Man ska inte behöva vara specialutbildad för att ha en rottweiler, säger Gunvor.

Agility - en ungdomssport

Sven ser en annan fara med tävlingsverksamheten i Sverige.

- Vi håller på att tappa det nationella greppet om hundrörelsen. Det är risk att det blir en styrning mot Centraleuropa. Hundsporterna håller på att bli arenasporter. Visst - det är trevligt för publiken, men våra brukshundar är fortfarande hundar som ska arbeta "på fältet" om man kan uttrycka sig så. Visserligen blir det svårare och svårare för klubbar i närheten av storstäder att finna marker för

träning. Men jag tycker att vi måste kämpa för att hundarna ska få göra det som de är avsedda för, säger Sven.

Så du gillar inte agility?

- Jo, jo. Visst gör jag det. Det är ungdomarnas inträde i hundsporten. Men för de äldre... Nä, jag vet inte. Jag tycker att det ska vara ungdomlig entusiasm i agility, säger Sven.

Lydnadstävlingar då??

- Ja, då är vi ju där med arenasport. Det är bra att en hundsport drar publik. Men det är inte bra att sporten blir så fokuserad på extrema raser - bordercollie till exempel, säger Sven.

Jultradition

En av hundarna, Kajsa, kommer och lägger huvudet i mitt knä. Hon tycker kanske att vi borde sluta prata och gå ut en stund i stället. Jag nyper i den röda rosetten och frågar varför hon är dekorerad med den. Sven ler.

- Vi har en del traditioner här. Till jul går vi alltid till björkhagen där våra hundar är begravda. Vi tänder ett gravljus på varje grav. Nu senast var det 36 ljus och de brukar lysa nästan två dygn, säger Sven.

- De levande hundarna får varsin jättefin röd rosett i halsbandet. Det är också en tradition. Hundarna hjälps åt att plocka bort banden på varandra. Se, det är inte mycket kvar av det här. Den här rosettslakten är en rangfråga. Vi har haft hundar som har behållit sin rosett fräsch till nästa jul, säger Gunvor.

Aha - det var förklaringen. Stannar jag tillräckligt länge, kanske jag också får veta varför Sven tassar omkring i ljusblå plastsocker.

Jag styr över samtalet på rottweilern som ras. Sven vet precis hur han vill ha dem.

- Dom ska inte vara som Konrad, säger han.

Hörde jag rätt? Fandangos Konrad - Svens trumfäss i många år. Vinnare av 26 cert. i sök och varje år meriterad för SM (men Konrad kunde aldrig ställa upp eftersom han var kryptorchid).

- Nä, just det. Dom ska INTE vara som Konrad. Han var en typisk rottweiler av den gamla sorten. En mycket dominerande hund. I hans värld existerade bara två varelser. Det var jag och han. I den ordningen, gudskelov, säger Sven leende.

- Och så fanns det en handfull personer han accepterade. Gunvor förstås, min mamma, Gunvors mamma, en kollega på hundskolan och ett par till, säger Sven.

Konrad hade "fan-club"

- Konrad var en hund vi tog tillbaka när ägaren inte längre kunde klara av honom. Han hade inte behandlats rätt och det gjorde väl sitt till att han aldrig blev en trevlig rottweiler. Han var riktigt dum mot andra än de, som ingick i hans "fan-club", säger Gunvor.

- Men han älskade att arbeta och med oss var han fantastisk. Det är klart att det var svårt att ha en sådan hund många gånger. Man kunde ju inte lämna honom när man skulle resa bort. Kollegan på Hundskolan erbjöd sig att ta honom i fyra dagar en gång, säger Sven.

- Jag ringde så fort jag kom fram till resmålet och kollegan försäkrade att de gick bra med Konrad. "Fast han tillåter inte att jag sätter på honom koppel, så han får gå lös. Det är tur att han är lydig", berättar Sven.

- Konrad vaktade sina saker. Det gick inte ens att ta den tomta matskålen. Det fick kollegan erfa. Så när jag kom och hämtade Konrad stod det åtta tomta matskålar hos Konrad. Det var förresten Konrad som var orsak till en pinsam händelse på Hundskolan. Jag har aldrig berättat det förut, men nu är det väl preskriberat. Jag hade jobbat sent på expeditionen. Konrad var med som vanligt och låg under skrivbordet. Jag hade skrivit något som skulle sättas upp på anslagstavlan utomhus. Jag tog pappret och gick ut. Konrad låg kvar under skrivbordet. Bang!! Dörren blåste igen bakom mig och den hade patentlös. Nycklarna låg i fickan på jackan, som hängde inne på expeditionen. Inte kunde jag ge mig till att väcka upp folk mitt i natten tyckte jag. Viss hade jag kunnat gå hem och komma tillbaka dagen därpå. Om inte Konrad hade varit kvar därinne, berättar Sven.

Gömde skorna

- Så jag gick ett varv runt huset och hittat ett litet fönster till ett förråd. Någon hade glömt att stänga det eller möjligen gick det inte att få igen det helt. Där klättrade jag in, hämtade Konrad och gick hem och somnade gott, säger Sven.

- När jag kom till jobbet på morgonen var det stor uppståndelse - brandbilar, polisbilar och avspärningar. En lada som användes som förråd hade brunnit ner till grunden på efternatten. Det miss-tänktes starkt att det var mordbrand. Dessutom hade polisen konstaterat att det varit inbrott på expeditionen - ett litet fönster var öppet och man hade säkrat mycket tydliga skoavtryck nedanför fönstret... Tjuven hade säkert varit ute efter den narkotika vi hade när vi tränade hundarna - trodde polisen. Jag sa ingenting. Först tyckte jag det var intressant att höra hur de resonerade. Men när jag kom tillbaka efter lunch hade de hämtat

experter som säkert hade flugit från Stockholm. Då blev det väldigt pinsamt. Jag vågade helt enkelt inte säga att det var jag som hade klättrat in genom fönstret, säger Sven.

- Eftersom kassaskåpet var orört var polisen säker på att tjuven skulle komma tillbaka nästa natt. Det beslöts att bevakning måste ordnas. Men hur? "Vi kan väl få låna Konrad och låta honom vara på expeditionen" sa chefen. "Då kan ingen ta sig in här". "Visst får ni det", sa jag och gick hem och gömde mina skor längst in i en garderob, berättar Sven.

- Incidenten hade en bra sak med sig. Kassaskåpet med narkotikan ställdes i ett inbrottsäkert valv i källaren. Men det var rottweiler av Konrads sort vi talade om - eller hur? säger Sven.

Javisst, säger jag. Han var ju trots allt en vinnare på alla plan. Det måste ha varit hans tidigare dåliga erfarenheter av människor som gjort honom till den han var.

- Ja, det tror jag, säger Sven. Men det gick aldrig att få honom att tänka om i den saken. Han var dum mot alla utom mot dem, som ingick i hans "fan-club".

Många brottningsmedaljer

Försvaret var en bra arbetsplats för idrottsintresserade. Många som känner Sven Järverud i hundsammanhang vet inte att han brottats på elitnivå i tio år, att han tävlingsorienterat och att han läser indianböcker.

- Jag ingick väl i den sista årsgruppen som erbjöds pension vid fyllda femtio år. Det är ingen hög pension, men när man är femtio, kan man ju göra en karriär till, säger Sven.

Det var 1976 och då tjänstgjorde Sven vid Försvarets Hundskola i Sollefteå. Som nybliven pensionär gick han till samma jobb i sex år till - men då som projektanställd.

Sven har haft inflytande över så gott som all utbildning av instruktörer i Sverige. Inte så att alla har gått kurser för Sven Järverud, men alla har gått kurs för någon som lärt sig av någon som lärt sig av Sven Järverud. Det är som de bekanta ringarna på vattnet.

Sven har inte bara påverkat instruktörerna, han är också "pappa" till utvecklingen av MUH-beskrivningarna (mental unghundsbeskrivning) till riktlinjer för korning och andra mentalprov. Alla som tar sin hund till ett sådant test borde först få höra Sven berätta om vad det går ut på. Framför allt att ingen förväntar sig att alla hundar ska reagera efter en viss mall.

- Det beror helt på individen, dess erfarenheter och på rasen. Jag vet att hundägare har blivit besvikna för att deras

hundar bedöms vara "reserverade". Då ska man veta att reservation hos ett djur är en överlevnadsegenskap. När man prövar hundarna går man ju mycket längre än så. Man tittar på hur hunden hanterar sin reservation, säger Sven.

Låt hunden vara hund

Sven kan berätta länge om hur han vill att den idealiska hunden ska vara - men hur vill han ha den idealiska hundägaren?

- Den idealiska hundägaren har förmåga att välja rätt ras, han är mycket till-sammans med sin hund och han låter hunden vara hund. Det vill säga - han försöker inte ge hunden mänskliga egenskaper. "Han" kan naturligtvis lika gärna vara en "hon", säger Sven.

Det är omöjligt att sitta i Svens och Gunvors matvrå och inte prata om svanskupering. Det var Gunvor som med lite draghjälp av media fick igenom svanskuperingsförbudet i Sverige.

- Du ska veta att det låg ett jättejobb bakom svanskuperingsförbudet. Bland annat samlade vi in namnunderskrifter. Vet du hur många vi fick? frågar Gunvor.

Hur många kan anses vara många i det här sammanhanget. Tusen? Femtusent?

- 47 800, säger Gunvor.

De välkända korporna kraxade då också - "ingen kommer längre att vilja föda upp långsvansade kuperingsraser". Fel igen. Rottweilerns popularitet sitter inte baktill - eller gör den det? Blev den rent av vackrare med svans i mångas ögon?

Plastsockorna igen

Vi tittar på bilder som kan vara tänkbara till reportaget. Det är likadant hos Sven och Gunvor som hos alla hundentusiaster. Det finns nästa bara bilder på hundar..

Jag behöver en färsk porträttbild, säger jag och tar fram kameran.

- Ta av dig hängslena, säger Gunvor till Sven.

- Vaddå - då tappar jag ju byxorna!

Hängslena blir kvar på, men Gunvor pekar på de ljusblå plastsockorna.

-De där kommer väl inte att synas på bilden? frågar hon.

Nej, svarar jag. Men varför...

- De här, säger Sven och pekar på plastsockorna. De är en kompromiss.

- Sven envisas med att alltid gå i strumplåsten inne. Hur man än dammsuger, blir det alltid lite hundhår kvar i heltäckningsmattan. Jag tvättar Svens strumpor i maskin, och hundhår sätter igen silen i vår gamla tvättmaskin, förklarar Gunvor.

Ulla Barvefjord

Journalist ULLA BARVEFJORD arbetar som frilans och har specialiserat sig på relationen mellan människa och djur.

Kastrering av hund och katt

Idag börjar det bli allt vanligare att kastrera sin hund. Att kastrera sin katt är redan en vanlig åtgärd. Eva Söderberg i Örnsköldsvik undrar om så kallad kemisk kastrering har några biverkningar. Veterinär ULLA BJÖRNEHAMMAR redogör för kastreringens för- och nackdelar.

Det finns flera fördelar med att kastrera sin hund. Sker det före köns-mognad hinner hanhundar inte utveckla hanhundsiska. Vad beträffar tikar så vet man att tidig kastration skyddar mot juvertumörer, och naturligtvis även mot livmoderinflammationer, eftersom livmodern är bortopererad! Dessa åkommor är i Sverige de vanligaste skälen för operation av från medelålders till gamla tikar. Ofta är tikarna allmänt sjuka när detta inträffar, och därmed blir riskerna i samband med operationen större än om ingreppet görs på en ung, fullt frisk individ.

Vanligt att kastrera katt

Bland kattägare är det rutin att kastrera hankatter. Många honkatter får istället P-piller, det vill säga "kemisk kastration" med hjälp av hormontabletter som ges en gång per vecka.

Detta leder ofta till att kattorna utvecklar tumörer i juverdelarna. Dessa är ofta elakartade (maligna) och kan sprida sig till lungorna. Resultatet blir att katten måste avlivas i förtid. Följaktligen är det en välgärning mot din katt att kastrera henne tidigt i livet så att hon slipper hormonbehandling.

Kemisk kastration av hund

Både tikar och hanhundar hormonbehandlas också ibland av olika orsaker.

Beträffande tikarna så rör det sig vanligen om P-sprutor för att de inte ska löpa. Orsakerna kan vara många: Man har både tik och hanhund i hushållet eller löpet kommer precis under tävlingssäsongen, och tiken blir så allmänt påverkad av sitt löp. I vissa fall kan tiken också få hormonbehandling vid tjuvparning för att abortera oönskade foster.

Hanhundar hormonbehandlas vanligen för att de är översexuella; de rider på folk och möbler. De är "som tokiga" efter löptikar, ylar och matvägrar.

För att hormonbehandlingen ska ha kvarstående effekt måste den upprepas regelbundet eftersom den har en tidsbegränsad verkan.

Precis som för honkatter vet man idag att risken för att utveckla juvertumörer och livmoderinflammation ökar hos tikar som har hormonbehandlats.

Hormoner

Hormoner är ämnen som finns i mycket små mängder i kroppen. De medverkar till att reglera cellernas funktioner, men ingår inte själva i processerna.

Hormonerna förs med blodet runt i hela kroppen och olika individer reagerar olika starkt på deras inverkan. Troligen finns det fler effekter av att vi hormonbehandlar våra hundar och katter än de jag nämnt i denna artikel. Jämför bara med kvinnor som får P-piller!

Myter kring kastration

Om man kastrerar före köns-mognad så slutar tillväxten. Det finns inga belegg för detta påstående. Istället kan djuren i ett fåtal fall, likt mänskliga eunucker, bli något större. Detta är dock mer undantag än regel.

Om man kastrerar tiken tidigt riskerar hon att bli inkontinent (läcka urin) när hon blir äldre. Risken för detta är inte större vid kastration än vid samma ingrepp i samband med livmoderinflammation. Dessutom går inkontinens oftast att medicinera i de få fall som inträffar.

Kastrerade djur blir tjocka och slöa. Detta är sant bara om man som djurägare inte tar hänsyn till den sänkning av ämnesomsättningen som sker i och med ingreppet. Hundar förbränner cirka 30 procent mindre energi efteråt och då bör fodergivan minskas med en tredjedel.

Kastration gör att hundar "fastnar" i ett barnsligt beteende och blir svårare att träna. Detta är inte sant; ett barnsligt beteende kvarstår hos hundar fram tills de vid 18-24 månaders ålder blivit socialt mogna. Detta har inget med köns-mognad att göra.

Kastration vanligt utomlands

I England och USA är kastration en självklar del av hundägandet. Precis som man ser till att avmaska och vaccinera sin valp så låter man kastrera den vid 6-9 månaders ålder. Detta gäller både tikar och hanhundar.

I båda dessa länder har man problem med lösdrivande hundar, med eller utan ägare. Mellan 6-8 miljoner hundar och katter avlivas varje år i USA efter att ha fångats in till hundstall.

Sedan fem år pågår en kampanj i USA för att man ska kastrera redan vid 3-4 månaders ålder för att möjliggöra adaption av flera djur från katt- och hundstallen utan risk för att de senare ska bli dräktiga. I Sverige har vi tack och lov "bara" lösdrivande katter, men hur länge? Även i vårt land avlivas en hel del oönskade valpar, men framför allt kattungar.

Eftersom de flesta inte skaffar hund för att bli uppfödare så tycker jag, även om detta kan anses kontroversiellt, att vi

även i Sverige borde se kastration som en naturlig del i djurägandet. För att öka intresset har man gjort en del beräkningar, och tro det eller ej:

■ En katthona och hennes avkomma kan på sju år producera 420 000 nya katter!

■ En tik och hennes avkomma kan på sex år producera 67 000 nya hundar!

Nej, tag det säkra alternativet istället, kastrera din hund eller katt om du har den enbart som sällskap och inte till avel.

Ulla Björnehammar

ULLA BJÖRNEHAMMAR är veterinär och specialist i hundens och kattens sjukdomar vid Uddevalla Smådjursklinik.

Litteratur

Howe, L., Short-term results and complications of prepubertal gonadectomy in cats and dogs. JAVMA, July 1, 1997, p. 57-62.

Stubbs, W. P. et al, Effects of prepubertal gonadectomy on physical and behavioral development in cats. JAVMA, Dec.1 1996, p. 1864-1871.

Theran, P., Early-age neutering of dogs and cats. Animal Welfare Forum, JAVMA, March 15 1993, p. 914-917.

Lieberman, L.L., Pet population control in the future. Convention Notes 135th Annual Convention of JAVMA July 25-29 1998.

Overall, K.L., Early neutering doesn't hamper development of dogs. DVM Newsmagazine June 1997.

SAGT & GJORT

Guldgruva för vetgiriga kattägare

ICA-förlaget kom i höstas ut med en efterlängtat uppföljare till boken Hundens sjukdomar, nämligen Kattens sjukdomar. Den är skriven av veterinär Anne-Marie Nilsson som också är siamesuppfödare sedan drygt 25 år.

Boken inleds med ett par kapitel om katthållning och utfodring. De är mycket lättlästa och borde läsas av alla som funderar på att skaffa katt. Om man följer de råd som ges blir livet som kattägare mycket lättare och katten friskare.

Sedan följer en mer ingående beskrivning av de sjukdomar som kan drabba våra katter. Denna del av boken kan, som författaren själv uttrycker det, "användas som uppslagsbok och som förklaring till det man inte förstod när man träffade veterinären".

I de avslutande kapitlen ges råd om avel och lite genetik som säkert intresserar såväl blivande som etablerade uppfödare.

Sammanfattningsvis vill jag rekommendera denna bok som ett måste i varje kattägars bibliotek.

Ulla Björnehammar, Leg.vet

Torrfoder - vardags mat

Vi gör en vandring längs med torrfoderlinjen vid Doggys djurmatstillverkning. Ljudnivån kring kvarnar och transportsystem är hög, men det är rent och doftar gott från den färska djurmaten.

Hela vägen genom produktionen sker en omfattande kontroll. Det är en viktig del i kvalitetssäkringen av tillverkningen.

Svenska djurägare köper varje år cirka 100 000 ton mat till sina hundar och katter. En stor del av den mängden utgörs av torrfoder. Många djurägare föredrar att köpa torrfoder till sin hund eller katt.

Torrfoder innehåller cirka tio procent vatten jämfört med konserverad djurmat som innehåller cirka 80 procent vatten. Konserverad djurmat består till största delen av kött och köttbiprodukter med ett naturligt vatteninnehåll på 70-80 procent. Näringsinnehållet i torrfoder är likasom i konserverad djurmat väl avvägt mot hundens eller kattens behov.

Mottagning av råvaror

Doggy ställer höga krav på sina leverantörer. Allt finns specificerat med uppgifter om råvarans ursprung, näringsvärde och sensoriska egenskaper (lukt, utseende och konsistens).

I råvarumottagningen är det tyst, rent och svalt. Själva mottagningen är en viktig kontrollpunkt i tillverkningen. Här undersöks alla råvaror vid ankomsten och man kontrollerar att råvaran överensstämmer med den specifikation som upprättats i överenskommelse med leverantören. Ett representativt prov tas ut från varje leverans. Provet undersöks, märks, bokförs och sparas för att ha som referens. Man undersöker genom olika tester, både i ankomsthallen och på Doggys laboratorium, att råvaran motsvarar de höga krav som Doggy ställer.

- Vi kontrollerar vattenhalten i provet och vattenaktiviteten. Höga vattenhalter och hög vattenaktivitet ger risk för mögeltillväxt. Dessutom kontrollerar vi volympvikten och får på så sätt reda på råvarans renhet, att till exempel den spannmål som används innehåller kärnor och inte skal. Vi kontrollerar också de sensoriska egenskaperna, att råvaran ser bra ut och luktar gott. På vissa råvaror mäter vi även temperaturen. En temperaturhöjning kan vara ett tecken på att det finns en oönskad tillväxt av mikroorganismer i råvaran, berättar utvecklingschef **Åsa Edlund**.

Svenska konsumenter köper årligen cirka 100 000 ton mat till sina djur. Till hundar överväger valet av torrfoder. Foto: Lisbeth Karlsson

Alla kontroller bokförs i journaler som ligger framme vid varje arbetsstation längs med hela tillverkningslinjen. Upp-täcks något fel stoppas råvaran oftast innan den kommit innanför dörrarna.

Noggrann hygien på lagret

På råvarulagret som ligger i anslutning till mottagningen förvaras råvarorna efter ankomsten. För att garantera att ingen ohyra trots kontroll kommit in i fabriken finns insektsfällor utplacerade. Upp-täcks det insekter saneras lagerlokalerna.

Eftersom råvarorna på det här stadiet ännu inte är värmebehandlade så är det viktigt med noggrann hygien. Regelbundet dammsugs därför lagret och alla silos rengörs inuti.

Här finns bland annat vete, ris, majs-groddar, majs, fiskmjöl, potatisprotein, majs-gluten, torkade morötter, äggulepulver, kycklingköttmjöl samt vitaminer och mineraler.

Tillverkningen är datorstyrd och sker kontinuerligt i satsar som var och en väger två ton. Från varje silo matas råvarorna ut med hjälp av en skruv som samtidigt väger upp rätt mängd enligt fastställda recept. Noggrannhet vid utvägningen är mycket hög och vid eventuella avvikelser larmar datorn genast.

Malning förbättrar smältbarheten

Åtgången av råvaror bokförs automatiskt i databasen innan råvarorna via skruvsystemet förflyttas till en hammarkvarn. Där mals de till ett ljust och fint fullkornsliknande mjöl.

- Vi använder olika storlek på sällan beroende på vilka produkter vi ska tillverka. Vissa är mer finmalda än andra. Doggy Original innehåller till exempel grövre beståndsdelar än till exempel Doggy Junior, säger **Inge Johansson** som

arbetar vid kvarnen.

- Valpar och katter har svårare att smälta grovmalda partiklar. Därför är det viktigt att mala mjölet finare då vi producerar valpfoder eller kattmat, säger **Åsa Edlund**.

Extruderingen - ett känsligt hantverk

När råvarorna är malda till rätt storlek blandas de noga. Efter blandningen är det nämligen dags för hjärtat i torrfodertillverkningen, extruderingen (tryckkokningen). I hallen där extrudern står är ljudnivån hög, men det luktar gott, som av nygräddat bröd.

- Man blandar i vatten, fett och ånga, samt kycklingkött i vissa recept eller fisk precis före tryckkokningen. Degen knådas precis som på ett bageri. När degen har knådats och förkokats trycks den in i extrudern. Under högt tryck, hög temperatur och under en viss tid kokas degen, berättar **Åsa**.

Den höga temperaturen avdödar mikroorganismer. Det tillsatta vattnet i kombination med hög temperatur och tryck gör att kolhydraterna i råvarorna "sprängs", det vill säga förklistras. Detta är en förutsättning för att hundar och katter ska kunna tillgodogöra sig kolhydraterna.

Att sköta extrudern är ett oerhört komplicerat hantverk som kräver känsla för råvarornas egenskaper och variationer. Genom att se och känna på den nykokta biten avgör operatören hur snabb inmatningen skall vara, hur mycket ånga och vatten som behövs, hur hög värmen skall vara och även hur mycket fett som skall tillsättas.

- Förhållandet mellan mängden amylos och amylopektin är olika i de vegetabiliska råvarorna och från en leverans till

FODER

en annan. Det måste man kompensera i processen för att få rätt konsistens på degen och slutligen en bra produkt, säger Åsa.

– När bitarna kommer ut ut extrudern är de varma, mjuka, sega och fuktiga. På ett transportband förs bitarna in i torken där luft blåses genom fodret. När bitarna är torra smaksätts de med buljong och fett på ytan. Slutligen kyls de ner till rumstemperatur för att det inte ska bildas kondens i lagerbehållarna, påsen eller säcken, berättar **Reino Luiro** som är en av de ansvariga operatörerna vid extruderingen.

Buljongen sköts separat

De känsligaste råvarorna i torrfoder är buljongerna. Allt som rör buljongerna sker skilt från den övriga råvaruhanteringen i separata lokaler, även mottagningen. Liksom för övriga råvaror tas ett lagringsprov ut för analys av innehåll och sensoriska egenskaper.

Ett fåtal och speciellt utvalda personer arbetar här. Det krävs framför allt att man är mycket noggrann med hygien. När vi tittar in är dagens arbete slutfört, vilket också innebär att rummet är städad och skinande rent. Noggrannheten är nödvändig eftersom buljongen läggs på först efter extruderingen. Buljongen, som

ser ut som vanlig gräddsås, bearbetas innan den används, bland annat genom kokning.

Synlig kvalitet - jämna fina bitar

Operatören tar regelbundet ut stickprov efter extruderingen vilka bokförs tillsammans med analysresultat i journaler. Proverna mals ner och med hjälp av analysmetoden NIR (Near Infrared Radiation) kontrollerar man innehållet av fett, vatten och protein. Även volymvikten kontrolleras och man gör dessutom en sensorisk bedömning av lukt och utseende.

– Bitarna ska ha jämn, hel form samt rätt lukt och färg, säger Reino.

– Även ett ovant öga kan lätt bedöma om produkten är bra extruderad. Ojäma och kompakta bitar är ett tecken på dålig kokning, dålig kvalitet och passerar inte kontrollen i vår produktion, säger Åsa Edlund.

Kylning viktig före paketering

När bitarna kylts till rumstemperatur placeras de i någon av de 20 behållarna som var och en rymmer mellan 6 och 18 ton torrfoder. Man kontrollerar litervikten på alla färdiga produkter.

– Målet för volymvikten varierar från produkt till produkt. Innehåller produkten lite fett och mer kolhydrater blir den

mer porös och väger därför mindre. Produkter med ett högt fetthinnehåll blir hårdare och mer kompakta, berättar Åsa.

Många produkter - och förpackningsstorlekar

Både antalet produkter och förpackningsstorlekar som tillverkas på Doggy har ökat de senaste åren beroende på att konsumenternas önskemål har ökat i variation och omfattning.

– Vi tillverkar cirka tjugo olika sorters torrfoder på Doggy. Förutom att det är helt olika produkter så paketeras de dessutom i olika stora förpackningar, från 100 gram upp till 18 kg, berättar **Hans Johansson** som är samordnare i torrfoderlaget.

Påsar för torrfoder kommer på stora rullar från tryckeriet. De datummärks och svetsas ihop under fyllning. Större säckar kommer däremot ihopsvetsade och klara att fyllas med torrfoder.

Vid varje maskin vägs fodret upp innan det töms i påsen. Allt sker automatiskt.

– Vi kommer att börja streckkodsmärka alla förpackningar. Det blir en form av id-märkning av torrfodret, vilket gör att om något fel har uppstått med torrfodret så ska vi kunna följa tillverkningen bakåt ända till råvaran, berättar Hans.

Lisbeth Karlsson

PARASITER

Noskvalster hos hund

Karin Gotthold i Bromma har en tik som haft upprepade problem med noskvalster. Karin undrade om det sker någon forskning på detta område. Veterinär LÖTTA GUNNARSSON redogör för de senaste kunskaperna kring noskvalster.

Bakgrund

Noskvalster, *Pneumonyssoides caninum*, är en parasit som lever på slemhinnan i näshåla och bihålor hos hund. Parasiten beskrevs första gången 1940 i en rapport från USA. Sedan dess har man hittat noskvalster hos hundar i stort sett i hela världen. Första gången man beskrev fynd av noskvalster i Sverige var 1971. Det är framför allt i Sverige och Norge som man anser att parasiten har någon större betydelse.

Vid Avdelningen för parasitologi, Statens Veterinärmedicinska Anstalt och Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala, pågår sedan flera år forskning om noskvalster hos hund. Vi vill försöka ta reda på

hur vanligt förekommande noskvalster är hos svenska hundar, hur smittspridning sker, hur diagnos ska ställas och vilka möjligheter som finns till behandling.

Noskvalstret är synligt för blotta ögat. Honan, som är störst, är 1,0-1,5 millimeter lång och 0,6-0,9 millimeter bred. Färgen är gul och formen oval. Den vuxna parasiten har fyra benpar medan larven har tre. Livscykeln är i stort sett okänd.

Troligen sprids kvalster vid direktkontakt mellan hundar. Det är också tänk-

bart att indirekt smitta kan ske eftersom noskvalster kan överleva relativt länge utanför hunden. Försök vid Avdelningen för parasitologi har visat att de överlever i tre veckor i fuktig miljö, både i rumstemperatur (+20°C) och i kylskåpstemperatur (+6-8°C). I torr miljö dör de däremot inom ett dygn.

Kvalsterdjuren är förhållandevis snabba. Rörelsehastigheten har uppmätts till cirka 1 cm per sekund.

Obduktion

Vid obduktion kan man ibland hitta noskvalster i hundens näshåla och bihålor. I början av 70-talet undersökte Christensson och Reh binder 424 obducerade hundar och fann att åtta (två procent) var infekterade av noskvalster. En senare undersökning, gjord i början av 90-talet, visade att 18 (24 procent) av 76 obducerade hundar var infekterade av noskvalster. Det förefaller således som om noskvalster har blivit vanligare hos svenska hundar.

Symtom

Hundar med noskvalsterinfektion kan visa många olika symtom från de övre andningsvägarna, till exempel näsflöde, dåligt luktsinne, nysningar, fnysningar,

Noskvalster har blivit vanligare hos svenska hundar. Forskning kring hur de sprids mellan hundar pågår sedan flera år. Foto: Bengt Ekberg, SVA.

PARASITER

inåtvända dragningar, huvudskakningar och klåda runt nospartiet. Hundens allmäntillstånd är vanligen opåverkat. Intensiteten i symtomen varierar från hund till hund. Ibland kommer symtomen i skov. Symtomen är ospecifika och kan alltså även orsakas av andra lidanden, bland annat infektioner och allergier.

Diagnos

Idag finns det inget enkelt och pålitligt sätt att fastställa om en hund har noskvalster eller inte. Om en hund har symtom som tyder på noskvalsterinfektion, kan man söva den och dels inspektera näshålan med endoskop, dels spola näshålan för att se om kvalster kan sköljas ut.

Hittar man kvalster är diagnosen klar, men problem uppstår om inga kvalster hittas. Detta kan bero på att hunden faktiskt inte har några noskvalster eller på att man inte har lyckats hitta dem. Problemen med att ställa en säker diagnos gör att man ofta väljer att provbehandla, det vill säga, man behandlar hunden som om den hade noskvalster. Om symtomen försvinner så antar man att det var det som var felet.

Detta är givetvis inte någon lyckad situation. Både som djurägare och som veterinär vill man så långt som möjligt ha en säker diagnos innan behandling sätts in. Som en del i den forskning som pågår vid Avdelningen för parasitologi försöker vi utveckla en metod för att med hjälp av blodprov avgöra om en hund har noskvalster eller ej. Detta är dock ännu så länge bara på forskningsstadium och finns inte tillgängligt för rutinmässigt bruk.

Behandling

Trots att noskvalsterinfektion förefaller

Noskvalster lever på slemhinnan i hundens nos. Det finns dock ingen enkel och pålitlig metod att fastställa om hunden har noskvalster eller inte. Foto: Bengt Ekberg, SVA.

vara vanlig bland svenska hundar finns det för närvarande inget preparat som är godkänt och registrerat för att användas som behandling. Erfarenhetsmässigt vet man dock att både Ivomec® vet. och Interceptor® vet. verkar ha bra effekt mot noskvalsterinfektion.

Ivomec® är ett injektionspreparat som i Sverige är godkänt för användning på nöt, svin och ren. Preparatet används dock av många svenska veterinärer även på hund. Nackdelen är att vissa individer, framför allt inom vissa raser, är speciellt känsliga för Ivomec® och dödsfall har inträffat efter behandling.

Interceptor® är ett preparat i tablettform som finns tillgängligt för svenska

veterinärer på licens. Fördelen med Interceptor® är att preparatet kan ges till alla hundraser och att biverkningarna förefaller vara lindriga.

Effekten vid behandling av noskvalsterinfektion är god. Det finns inget som tyder på att hundens ålder påverkar resultatet av behandlingen.

Det största problemet när det gäller noskvalster är enligt min mening svårigheterna med att ställa en säker diagnos. Personligen är jag övertygad om att många hundar behandlas i onödan och "för säkerhets skull".

Lotta Gunnarsson

Veterinär LOTTA GUNNARSSON är specialist i hundens och kattens sjukdomar. Hon arbetar vid Avdelningen för parasitologi, Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA), Uppsala, där hon deltar i ett forskningsprojekt om hundens noskvalster. Hon är också klinikveterinär vid Institutionen för kirurgi och medicin, smådjur, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), Uppsala.

Litteratur

Bredal, W., Norsk Veterinærtidsskrift, 108:11-19, 1996.

Chandler, W.L., Ruhe, D.S., Journal of Parasitology, 26:59-70, 1940.

Christensson, D., Reh binder, C., Nordisk Veterinärmedicin, 23:499-505, 1971.

Christensson, D., Reh binder, C., Bornstein, S., Zakrisson, G., Christensson, B., Svensk Veterinärtidning, 45:313-314, 1993.

Gunnarsson, L.K., Möller, L.C., Einarsson, A.M., Zakrisson, G., Hagman, B.G.J., Christensson, D.A., Uggla, A.H., Hedhammar, Å.A., Journal of the American Animal Hospital Association, in press.

Reh binder, C., Christensson, D., Bornstein, S., Zakrisson, G., Christensson, B., Svensk Veterinärtidning, 46:489-495, 1994.

 rapport

Veterinärinformation från Doggy AB

Ansvarig utgivare:

Jan Söderholm

Veterinärmedicinsk konsult:

Leg. vet. Ulla Björnehammar

I redaktionen:

Agronom Åsa Edlund

Redaktionssekreterare:

Marina Heyman

(träffas säkrast måndag-fredag kl. 9-12)

Redigering:

Lisbeth Karlsson

Förfrågningar om tidningen, artiklar i tidigare nummer m.m. besvaras gärna av tidningens redaktionssekreterare! För signerade

artiklar svarar författaren. För osignerat material svarar redaktionen. För insänt, ej beställt material ansvarar ej.

Artiklar i Doggy-Rapport får endast återges med redaktionens tillstånd och efter överenskommelse i varje enskilt fall med upphovsmannen, författaren. I sammanhanget skall det klart framgå från vilket nummer av Doggy-Rapport artikeln är hämtad. För närmare upplysningar - tag kontakt med redaktionssekreteraren!

Läsarservice: Tidigare nummer av Doggy-Rapport kan beställas och kostar då 20 kr (med reservation för att vissa nummer inte längre finns i lager). Fotostatkopiering av artiklar: 2:50 kr/sid. Samlingspärm: 32 kr. För varje beställning utgår en expeditonsavgift på 10 kr. Moms ingår.

ISSN: 1400-6650

Doggy uppfyller kraven i den internationella kvalitetsstandard SS-EN ISO 9001.

Certifikat nr 321, utfärdat av SIS Certifiering AB.

Postadress: Doggy-Rapport, 447 84 Vårgårda

Telefon: 0322-66 65 26

Fjernvalg fra Norge 09546-322 66 65 00

Telefax: 0322-66 65 80

Hemsida på Internet: www.doggy.se

E-mail: dogpost@doggy.se

Adressändringar: Sänd postens portofria adressändringskort till Doggy AB, 447 84 Vårgårda.

Tryckt hos **Vårgårda Tryckeri AB**, Box 45, 447 22 Vårgårda.

